

"Yorgun Savaşçı" filminden...

Atatürk ve Kemal Tahir

HALİT REFİĞ

YORGUN Savaşçı'nın televizyon dizisi haline gelmesini önlemek için girişilen tezvirat kampanyasını hatırlayan kaldı mı bilmiyorum. Hani şu Kemal Tahir'in Atatürk düşmanı olduğu, "Milli Mücadele" gerçeklerini saptırdığı patırdılarını...

"Yorgun Savaşçı"nın 1981 Ekim ayında gösteriye hazır hale gelmesi için çalışmalar sürdürülürken, Ata-

türk'ün 100. doğum yıldönümüyle ilgili bazı belgesel filmlerin hazırlanması ile de görevlendirilmiş bulunmaktayım. 1978'den beri süren bu yoğun çalışmalar beni doğal olarak gece-gündüz Atatürk, Milli Mücadele ve Kemal Tahir konusunda araştırmaya ve düşünmeye sevk ediyor.

Bilindiği gibi Kemal Tahir, Atatürk daha hayatta iken, 1938 yılında Yavuz Zırlısı'nda bir komünist

ayaklanma tertibine karıştığı iddiasıyla onbeş küsur yıl ağır hapse mahkûm edilmiş, oniki yıllık bir mahkûmiyetten sonra, 1950'de Demokrat Parti iktidara geldikten sonra çıkarılan af kanunu ile serbest bırakılmıştı. Rakı sofrası sohbetleri, sarhoş gevezelikleri bir yana bırakılırsa, Kemal Tahir'in işlemediği bir suçtan ötürü ağır bir mahkûmiyet alması Atatürk'e dostça olmayan duygular beslemesi için en somut gerekçe sayılabilirdi. Ama yakınl-

rının onun ölümünden sonra yayınladıkları belgeler bu savın da geçerli olmadığını ortaya koyuyor.

İsmet Bozdağ'ın "Kemal Tahir'in Sohbetleri" adlı kitabı bu büyük yazarın geniş ve derin düşünce yapısına bir cephesinden pencere açmakta, karmaşık kişiliğine başarı ile ışık tutmaktadır. İsmet Bozdağ bu çok önemli kitabında Kemal Tahir'in şu sözlerini naklediyor: "Ben komünistlikten 16 yıl ceza giydiğim zaman bile Marksizmi doğru dürüst bilmiyordum. Ne öğrendimse mahpus damında ve çıktıktan sonra öğrenmişimdir... Biz o yıllarda komünisttik (!) ama, Atatürk'ü idik de... Atatürk devrimlerinin bekçiliğini kimseye kaptırmazdık. Atatürk'ün aleyhinde konuşanın ağzını yırtabilirdim! En sevgili arkadaşım Ertuğrul Şevket, Atatürk'ün partisi CHP'nin karşısında kurulan "Serbest Fırka"ya girdi diye, Aksaray yangın yerindesabaha kadar yumruklaştık; az kaldı ki birimiz öle!.. Böylesine bir Atatürk tutkusu vardı bende..."

İlk eşi Fatma İrfan'a yazdığı mektuplar Kemal Tahir'in 1938 yılında mahkûm olduğu sıralarda duygularını sıcağı sıcağına dile getirmesi bakımından son derecede ilgi çekicidir. "Kemal Tahir'den Fatma İrfan'a Mektuplar" adlı kitapta yayınlanan bu mektuplardan Atatürk'ün ölümünden bir gün önce 9.11.1938 tarihinde yazılmış olanında şu satırlar yer almaktadır: "Muhakkak bir yıldan evvel ben sana geleceğim. Bu uğradığım bariz haksızlık daha fazla süremez. Temyiz bozmasa bile muhakkak hey'et-i umumiye beraatime karar verecek. Buna yalnız ben değil bütün Türkiye Cumhuriyeti, bütün vatandaşlarımız, hatta hakimlerimiz bile kani. Herkes biliyor ki, Fransızların biçare Dreyfûs'ü dahi benim kadar haksızlığa uğramamıştır."

Atatürk'ün ölümünden iki gün sonra 12.11.1938 tarihinde Kemal Tahir Fatma İrfan'a cezaevinden yolladığı mektupta şunları yazıyor: "Atatürk'ün ölümüne hakikaten belki herkesten fazla acıdım. Onun şahsında emperyalizmle kavga edip muzaffer olan fedakâr ve tok gözlü Türk Milleti vardı. Artık hiç kimse bu macerayı onun kadar kuvvetle, şımarıklığı, gururu ve demokratlığı ile temsil edemeyecek sanıyorum. Ben insan cemiyetinin tarihini

ferdin yapmadığına inanmışım. Buna rağmen bir tarihi devrede muvaffakiyetli rehber hürmet lazımdır."

Aynı mektupta Atatürk ve Milli Mücadele ile ilgili bir romanın ilk düşüncesinin ortaya çıktığını görüyoruz:

"Atatürk'le Mehmetçiğin yaşayacağı bir romana ne dersin?" diyor.

Böylece ilk olarak 1965'te kitap

haline gelecek olan "Yorgun Savaşçı'nın tohum halinde Atatürk'ün ölümü günlerinde Kemal Tahir'in zihninde yer ettiği anlaşılıyor. Gene aynı sıralarda bir başka mektubunda şöyle diyor:

"Mustafa Kemal'in ölümüne en güzel mersiye sarhoş ve zavallı Neyzen Tevfik yazdı. Diğerleri ölmüş bir adamdan artık şahsi bir menfaat umulamayacağını kestirmişler gibi üşeniyorlardı. Eğer

"Atatürk'le Mehmetçiğin yaşadığı bir roman..."

"Yorgun Savaşçı": Ordusuz kalmış subayların çabası...

hapiste olmasaydık, en büyük Türk kahramanlarından birine, dünya miyasında bir emperyalist düşmanına gene en mükemmel yazıyı biz yazacaktık..."

Kemal Tahir romanın ilk müsveddelerini yazmaya hemen girişmiştir. 4.12.1938 tarihinde karısına şu bilgileri veriyor:

"Henüz parça parça yüz sahife kadar yazmışım. İlk kısmın iki vak'ası otuz sayfa tuttu... Benim romanımda tam yirmi senenin tarihi olacak. Ne kadar memnun olduğumu bilmem anlar mısın! Klasik üslupla, klasik teknikle çalışıyorum. Sana birkaç parçasını işte yazıyorum:"...

Ve tasarlanan bir romandan ilk örnek bölümler:

Atatürk'ün ölümünün üstünden tam bir ay geçmiştir. 10.12.1938 tarihli mektubunda Kemal Tahir'in affedilme umutlarının zayıfladığı sezilmekte, kendisini mahkûmiyete alıştırmaya çalışmaktadır. Bir taraftan da "Milli Mücadele" üzerine yazdığı roman üstünde uğraşmaktadır. Şunları yazıyor:

"1938 senesinde Cumhuriyet Ordusu'nu isyana teşvik etmiş olmak cürmü ile hapse tıkılan Kemal Tahir'in Türk inkılabına dair en kuvvetli eseri yazması tarihte pek garip olacak. Her devirde -kendine göre- bir Namık Kemal ve bir Magosa Zindanı mevcut oluyor.

Romanı yazmak için Atatürk'ün Nutkunu, o zaman İstiklâl ve İnkılâp için çarpışmış insanların hatıralarını okuyorum. Şimdilik va-

tan haini dedikleri Kemal Tahir'in Türk inkılâbına dair en kuvvetli eseri yazması nefis bir iş olacak.

Üç tane kıl kuyruk iftira edip başıma çorap ördü diye, 1918'den 1938 senesine kadar yeniden bir vatan yaratmaya uğraşan, bunun için üç neslin yükünü cesaret ve feragatle omuzlayan Türk milletini unutacak, onun bir ferdi ve yazıcısı olmakla iftihar etmeyecek değilim. Apartman dikip, aylık alarak vatanperver geçinmek de şüphesiz büyük marifet isteyen bir açık gözlülüktür. Fakat yurdunu ve milletini, her şeye rağmen sevmek, senin kocana daha çok yaraşır."

Bu mektupta bir bakıma Kemal Tahir'in bütün hayat çizgisini açıklayacak ipuçları vardır: YURDUNU VE MİLLETİNİ HER ŞEYE RAĞMEN SEVMEK... Bu sevgi sonuça 1918'den 1938'e kadar yeniden bir vatan yaratmaya çalışanların tek bir romanın değil, birbirine bağlı birçok romanın konusu olmasına yolaçmıştır. Atatürk'ün ölüm günlerinde filizlenen ilk düşünceler olgun meyvelerini uzun yıllar içinde vermiş, ilk olarak mütareke yılları İstanbul'unu anlatan "Esir Şehrin İnsanları" ve "Esir Şehrin Mahpusu" yayınlanmış, daha sonra Milli Mücadelenin örgütlenmesinde ordusuz kalmış subayların çabasını anlatan "Yorgun Savaşçı" ortaya çıkmıştır.

"Kurt Kanunu" İzmir Suikasti "Yol Ayrımı" Serbest Fırka'nın kuruluşu olayları çerçevesi içinde Cumhuriyet döneminde devrimlere

tepkilerin kaynaklarını araştıran romanlardır. Kemal Tahir bu kitaplarında, milli mücadeleyi gerçekleştirenlerden bir kısmının bir kenara itilmesini, milli mücadele heyecanının yerini siyasi iktidar hırsı, havadan para kazanma yarışı almasını, çağdaşlaşmanın fırsatçılık haline getirilmesini büyük bir acılıkla dile getirir.

Kemal Tahir karısına yazdığı özel mektuplarında ifade ettiği gibi gerçek bir vatanseverdir. Eserleri bunun en büyük delilidir. Namık Kemal ile kendi arasında kurduğu benzetme yerindedir.

Kemal Tahir'in yıkılmış Osmanlı enkazından çağdaş bir devlet kuran Atatürk üzerine görüşlerini kendi dilinden ve kaleminden kaydettik. Bu açıdan kuşkusuz en Atatürkçü romanı "Yorgun Savaşçı"dır. Bu kitabında yurdu düşman işgal ettiği elinde asker kalmadığına bakmadan, kimden emir alacağını bilmeden direnme ve savunma imkanları araştıran bir avuç subayın dramı işlenir, başkentinden kasabasına köyüne kadar bu mücadele sırasında ülkenin panoraması verilir. Yurt savunmasına koşan bütün vatanseverler için en doğru yolun, Ankara'da Büyük Millet Meclisi kurulduktan sonra Mustafa Kemal'in önderliğinde birleşmek olduğu belirtilir.

Karısına yazdığı mektubunda söylediği gibi gerçekten de "Türk inkılâbına dair en kuvvetli eseri" Kemal Tahir yazmıştır. Devletin TRT Kurumu kanalıyla giriştiği en geniş çaplı film tasarısının Kemal Tahir'in "Yorgun Savaşçı" romanından kaynaklanması rastlantı değildir. Atatürk'ün ölümü sırasında düşünülmeye başlanan bir konunun, doğumunun 100. yıldönümünde film haline getirilmesi olayın anlamını derinleştirmektedir.

Kemal Tahir'i Atatürk'le birleştiren "milli mücadele" ruhu idi. Bana da "Yorgun Savaşçı"yı yapma gücü veren bu ruhtur. Kemal Tahir, çağdaşlaşma ve batılılaşmanın "milli mücadele" ruhunu ortadan kaldıran boyutlara varmasını, pazarcılığın, fırsatçılığın, siyasi iktidar hırslarının, ferdi çıkarların toplumsal yararlardan üstün tutulmasının, devleti güçsüzlüğe, toplumu parçalanmaya götürdüğünü şiddetle dile getirdi. 11 Eylül 1980 günü Türkiye'nin varmış olduğu nokta onun ne kadar haklı olduğunu göstermekte idi.

